

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

**بررسی تحلیلی نوسانات میزان مشارکت سیاسی مردم افغانستان
در دوره‌های ششم، هفتم و هشتم انتخابات ریاست‌جمهوری**

نگارش: اکبر کمالی

۱۳۸۲ / ۸ / ۲۰

استاد راهنما: دکتر مصطفی ملکوتیان

نزد اطاعات مدرک علمی ایران
تمت مدرک

استاد مشاور: دکتر احمد موثقی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم سیاسی

مهر ۱۳۸۲

۴۹۲۳۹

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

**بررسی علل نوسانات میزان مشارکت سیاسی مردم امدهان
در دوره های ششم، هفتم و هشتم انتخابات ریاست جمهوری**

نگارش: اکبر کمالی

استاد راهنما: دکتر مصطفی ملکوتیان

استاد مشاور: دکتر احمد موثقی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم سیاسی

شهریور ۱۳۸۲

بنام خدا
دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آموزشی علوم سیاسی

گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد آقای / خانم / ..... اکبر کیایی
در رشته ... علوم سیاسی ..... گرایش .....
با عنوان ... جلال نوسانات در میزان مشارکت سیاسی مردم امفهان در دوره های ششم، هفتم و هشتم انتخابات ریاست جمهوری
را در تاریخ ... ۸۲/۷/۱۴.....

به عدد ..... به حروف .....
با نمره نهایی :

۱۹	نوزدهم
----	--------

و درجه :

عالی

 ارزیابی نمود.

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر مصطفی ملکوتیان	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر احمد موثقی	استادیار	" "	
۳	استاد مدعو (یا استاد مشاور دوم)	دکتر سیدرحیم ابوالحسنی	استادیار	" "	
۴	استاد مدعو				
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی :	دکتر احمد نقیب زاده	استاد	" "	

تذکر: این برگه پس از تکمیل توسط هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد.

اهداء به

شهدای گرانقدر انقلاب اسلامی که با مشارکت فعال در دفاع مقدس
شهادت را انتخاب کردند تا دین و کشور از گزند بدخواهان مصون بماند.

9

تقدیم به برادر شهیدم

اصغر کمالی

9

اب الزوجه شهیدم

حاج حسین سلطانی

که در راه دفاع از آرمانهای انقلاب اسلامی خالصانه جنگیدند و طعم
شیرین شهادت چشیدند.

چکیده

انتخابات یکی از مهمترین جلوه‌های زندگی سیاسی انسان معاصر را تشکیل می‌دهد و یکی از بهترین و بارزترین چارچوبهایی است که زمینه‌های لازم برای رقابت سیاسی را فراهم آورده و جریان انتقال قدرت را نهادینه می‌نماید.

در میان انواع مشارکت سیاسی، مشارکت انتخاباتی جایگاهی ویژه و ارزشمند دارد و پژوهشگران سیاسی در آثار خود اهمیت زیادی برای این نوع مشارکت قائل شده‌اند. شاید بتوان دلیل این امر را محوریت فعالیتهای گروههای سیاسی در این خصوص، اهمیت تأثیرگذاری آن بر زندگی سیاسی و اجتماعی آحاد جامعه و همچنین داشتن قابلیت اندازه‌گیری و تبیین این مقوله به زبان آمار و ارقام دانست.

بررسی علل نوسانات میزان مشارکت در انتخابات مختلف امری مهم و قابل توجه می‌باشد که می‌تواند ضمن دستیابی به علل نوسانات راه کارهای مناسبی را فراروی مسئولین نظام قرار دهد تا ضمن رفع موانع و مشکلات زمینه مناسبی جهت حضور فعال مردم در انتخابات فراهم سازند. این تحقیق سعی بر آن دارد در حد مقدمات گامی هر چند کوچک در این مسیر بردارد. امید می‌رود این تحقیق با بهره‌گیری از منابع مربوطه و اطلاعات و آمار موجود در خصوص انتخابات و تهیه و تدوین پرسشنامه و تلفیقی از روشهای مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایشی به انجام رسیده است.

فرضیه‌های پژوهش عبارت بودند از اینکه بین عوامل سیاسی، فرهنگی و اقتصادی و کاهش مشارکت مردم در انتخابات رابطه معنی‌دار وجود دارد و جنسیت و سن شرکت‌کنندگان در انتخابات بر میزان مشارکت مردم مؤثر است.

یافته‌های این تحقیق نشانگر آن است که عدم تحقق انتظارات مردم در زمینه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر کاهش میزان مشارکت می‌باشد.

این مطالعه اولویت عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت مردم در انتخابات ریاست جمهوری در اصفهان را مشخص ساخته که می‌توان با تجزیه و تحلیل آن ضمن پی بردن به فعل و انفعالات درونی افکار عمومی مردم تا حدی روند انتخابات‌های آینده را ترسیم نمود و اقدامات مؤثر جهت افزایش میزان مشارکت بعمل آورد.

با سپاس فراوان از اساتید محترم راهنما
و مشاور آقایان دکتر مصطفی ملکوتیان و
دکتر سید احمد موثقی که در تدوین این
رساله راهنماییم بودند.

و با تشکر از پدر، مادر، همسر و فرزندانم
که در طول دوران تحصیل و تدوین
پایان نامه با شکیبایی، کاستی‌های زندگی را
تحمل نمودند.

فهرست مطالب

یک	بسم ا...
دو	عنوان
سه	گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد
چهار	اهداء
پنج	چکیده
شش	تقدیر و تشکر
هفت	فهرست مطالب
دوازده	فهرست جدول ها
پانزده	فهرست شکل ها

فصل اول: کلیات

۲	مقدمه
۵	بیان مسأله
۶	ضرورت و اهمیت تحقیق
۹	فواید تحقیق
۹	سوالات تحقیق
۱۰	فرضیات تحقیق
۱۰	اهداف تحقیق
۱۱	تعریف مفاهیم و اصطلاحات
۱۲	پیشینه تحقیق
۱۳	متدلوژی مطالعه
۱۴	شاخص سازی متغیرها

فصل دوم: مشارکت

۱۶	بخش اول: مفهوم و انواع مشارکت
۱۶	معنای لغوی مشارکت
۱۷	مفهوم مشارکت
۱۸	انواع مشارکت
۱۹	مبانی فلسفی و دینی مشارکت
۲۰	مبانی جامعه شناختی مشارکت
۲۱	مبانی روان شناختی مشارکت
۲۲	مبانی اقتصادی مشارکت
۲۴	بخش دوم: مشارکت سیاسی
۲۴	تعریف مشارکت سیاسی از نظر علم سیاست
۲۷	اهمیت مشارکت سیاسی
۳۰	سنجش مشارکت سیاسی
۳۳	انواع یا اشکال مشارکت سیاسی
۳۶	ضرورت‌های مشارکت سیاسی
۳۹	مخاطرات مشارکت سیاسی
۳۹	موانع مشارکت سیاسی
۴۷	بخش سوم: مشارکت سیاسی در ایران و جهان سوم
۴۷	سابقه مشارکت سیاسی در ایران
۵۰	مشارکت سیاسی در جهان سوم
۵۲	علل کاهش مشارکت سیاسی

فصل سوم: انتخابات

۵۴	بخش اول: تعاریف، مفاهیم و سوابق
۵۴	مشارکت انتخاباتی

۵۴	..... مفهوم انتخاب
۵۴	..... تعریف انتخابات
۵۵	..... انتخابات از نظر اسلام
۵۶	..... انتخابات و دموکراسی
۵۹	..... کارکردهای انتخابات
۶۰	..... محدودیتهای انتخاب شوندهگان
۶۰	..... محدودیتهای انتخاب کنندگان
۶۳	..... نظام انتخاباتی
۶۳	..... عوامل اصلی و مؤثر در برگزاری انتخابات
۶۴	..... حوزه انتخابیه
۶۵	..... انتخاب کننده یا رأی دهنده
۶۷	..... انتخاب شونده
۷۲	..... عوامل و ابزار اجرای انتخابات
۷۵	..... بخش دوم: انتخابات ریاست جمهوری در ایران
۷۵	..... مفهوم جمهوری
۷۵	..... مروری بر سابقه حکومت جمهوری در جهان
۷۷	..... اصول جمهوریت
۷۷	..... انواع حکومت جمهوری
۷۸	..... جمهوری اسلامی ایران
۷۹	..... اهمیت، جایگاه و شرایط انتخاب رئیس جمهور در جمهوری اسلامی ایران
۸۲	..... مروری بر انتخابات ریاست جمهوری در جمهوری اسلامی ایران
۱۱۹	..... زمینه‌های اجتماعی رخداد دوم خرداد
۱۲۲	..... عوامل گرایش مردم به خاتمی
۱۲۳	..... نگاهی به زندگینامه حجت الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی
۱۲۴	..... سوابق سیاسی و اجرایی

- ۱۲۵ ..... هشتمین انتخابات ریاست جمهوری (۱۳۸۰/۳/۱۸)
- ۱۳۳ ..... تحلیل آماری مشارکت انتخاباتی در هشتمین انتخابات ریاست جمهوری
- ۱۳۵ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت در انتخابات هشتم

فصل چهارم: بررسی علل کاهش میزان مشارکت از نظر مردم اصفهان

- ۱۳۹ ..... بخش اول: توصیف ویژگیهای فردی پاسخگویان
- ۱۳۹ ..... جنسیت
- ۱۴۰ ..... ویژگیهای سنی
- ۱۴۱ ..... وضعیت شغلی پاسخگویان
- ۱۴۲ ..... وضعیت محل سکونت پاسخگویان
- ۱۴۳ ..... وضعیت تحصیلات پاسخگویان
- ۱۴۳ ..... وضعیت مشارکت در انتخابات
- ۱۴۴ ..... بخش دوم: کاهش مشارکت در انتخابات و عوامل تأثیرگذار بر آن
- ۱۴۴ ..... مقدمه
- ۱۴۶ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت در کل شهرستان اصفهان
- ۱۴۹ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر جنسیت پاسخگویان
- ۱۵۰ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر گروههای سنی
- ۱۵۱ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر گروههای تحصیلی
- ۱۵۲ ..... عوامل مؤثر بر کاهش میزان مشارکت بر حسب گروههای شغلی
- ۱۵۹ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر عدم مشارکت کنندگان در انتخابات
- ۱۶۰ ..... عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مشارکت کنندگان در انتخابات
- ۱۶۱ ..... عوامل مؤثر بر کاهش میزان مشارکت بر حسب محل سکونت پاسخگویان
- ۱۸۱ ..... پیشنهادهای مردم جهت افزایش میزان مشارکت در انتخابات آینده

نتیجه گیری

۱۸۵	نتیجه گیری
	زمینه های مشارکت (طرح پارادایم انتظارات مطالبات انباشته شده - ارزیابی فرد از امکان تحقق آنها)
۱۸۶	
۱۹۰	پیشنهادات و راهکارهای افزایش میزان مشارکت
۱۹۳	منابع

فهرست جدول‌ها

- جدول ۳-۱- میزان مشارکت مردم در اولین انتخابات ریاست جمهوری ۸۶
- جدول ۳-۲- میزان و درصد آراء داوطلبان در اولین انتخابات ریاست جمهوری ۸۶
- جدول ۳-۳- میزان مشارکت مردم در دومین انتخابات ریاست جمهوری ۹۰
- جدول ۳-۴- میزان و درصد آراء داوطلبان در دومین انتخابات ریاست جمهوری ۹۰
- جدول ۳-۵- میزان مشارکت مردم در سومین انتخابات ریاست جمهوری ۹۴
- جدول ۳-۶- میزان و درصد آراء داوطلبان در سومین انتخابات ریاست جمهوری ۹۴
- جدول ۳-۷- میزان مشارکت مردم در چهارمین انتخابات ریاست جمهوری ۹۸
- جدول ۳-۸- میزان و درصد آراء داوطلبان در چهارمین انتخابات ریاست جمهوری ۹۸
- جدول ۳-۹- میزان مشارکت مردم در پنجمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۰۳
- جدول ۳-۱۰- میزان و درصد آراء داوطلبان در پنجمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۰۳
- جدول ۳-۱۱- میزان مشارکت مردم در ششمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۰۹
- جدول ۳-۱۲- میزان و درصد آراء داوطلبان در ششمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۰۹
- جدول ۳-۱۳- میزان مشارکت مردم در هفتمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۱۷
- جدول ۳-۱۴- میزان و درصد آراء داوطلبان در هفتمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۱۷
- جدول ۳-۱۵- میزان مشارکت مردم در هشتمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۰
- جدول ۳-۱۶- میزان و درصد آراء داوطلبان در هشتمین انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۰
- جدول ۴-۱- توزیع فراوانی نظرات مردم اصفهان درباره دلایل و علل کاهش در میزان مشارکت ۱۴۶
- جدول ۴-۲- توزیع فراوانی نظر پاسخگویان درباره عوامل مؤثر بر کاهش میزان مشارکت ۱۴۹
- جدول ۴-۳- توزیع فراوانی نظر پاسخگویان درباره عوامل مؤثر بر کاهش میزان مشارکت در انتخابات ۱۵۰
- جدول ۴-۴- توزیع فراوانی نظر پاسخگویان درباره علل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر گروه‌های مختلف تحصیلی ۱۵۱

- جدول ۴-۵- توزیع فراوانی نظرات دانشجویان و دانش آموزان درباره عوامل تأثیرگذار بر کاهش مشارکت ۱۵۲
- جدول ۴-۶- توزیع فراوانی نظرات کارمندان درباره عوامل مؤثر بر کاهش میزان مشارکت مردم در انتخابات ۱۵۳
- جدول ۴-۷- توزیع فراوانی استادان و پزشکان و فرهنگیان درباره عوامل تأثیرگذار بر کاهش مشارکت ۱۵۴
- جدول ۴-۸- توزیع فراوانی نظرات مغازه داران و مشاغل آزاد درباره عوامل تأثیرگذار بر کاهش مشارکت ۱۵۵
- جدول ۴-۹- توزیع فراوانی نظرات زنان خانه دار درباره عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت .. ۱۵۶
- جدول ۴-۱۰- توزیع فراوانی نظرات کارگران، کشاورزان و دامداران درباره عوامل تأثیرگذار بر کاهش میزان مشارکت ۱۵۷
- جدول ۴-۱۱- توزیع فراوانی نظرات بیکاران درباره عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت ... ۱۵۸
- جدول ۴-۱۲- توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر عدم مشارکت کنندگان در انتخابات ۱۵۹
- جدول ۴-۱۳- توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مشارکت کنندگان در انتخابات ۱۶۰
- جدول ۴-۱۴- توزیع فراوانی نظرات مردم شهر اصفهان درباره دلایل و علل تأثیر بر کاهش میزان مشارکت ۱۶۱
- جدول ۴-۱۵- توزیع مکانها و محلهای مورد مطالعه در شهر اصفهان بر حسب منطقه بندی فرمانداری اصفهان در انتخابات هشتمین دوره ریاست جمهوری ۱۶۲
- جدول ۴-۱۶- جدول فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۱ شهر اصفهان ۱۶۳
- جدول ۴-۱۷- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم حوزه منطقه ۲ اصفهان ۱۶۴
- جدول ۴-۱۸- جدول فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۳ اصفهان ۱۶۵

- جدول ۴-۱۹- جدول فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم حوزه ۴ اصفهان ۱۶۶
- جدول ۴-۲۰- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۵ اصفهان
۱۶۷ .....
- جدول ۴-۲۱- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۶ اصفهان
۱۶۸ .....
- جدول ۴-۲۲- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۷ اصفهان
۱۶۹ .....
- جدول ۴-۲۳- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۸ اصفهان
۱۷۰ .....
- جدول ۴-۲۴- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۹ اصفهان
۱۷۱ .....
- جدول ۴-۲۵- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه ۱۰ اصفهان
۱۷۲ .....
- جدول ۴-۲۶- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم منطقه بهارستان
۱۷۳ .....
- جدول ۴-۲۷- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم سجزی . ۱۷۴
- جدول ۴-۲۸- توزیع فراوانی نظرات مردم حوزه انتخابیه شهر کوهپایه ۱۷۵
- جدول ۴-۲۹- جدول فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم جرقویه ۱۷۶
- جدول ۴-۳۰- توزیع فراوانی نظرات مردم شهر هرنند ۱۷۷
- جدول ۴-۳۱- توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم ورزنه ۱۷۸
- جدول ۴-۳۲- توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم اژیه ۱۷۹
- جدول ۴-۳۳- جدول توزیع فراوانی عوامل مؤثر بر کاهش مشارکت از نظر مردم برآن ۱۸۰
- جدول ۴-۳۴- پیشنهاد های مردم جهت افزایش حضور در پای صندوق های رأی در انتخابات آینده
۱۸۱ .....